

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2014¹, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

¹ <https://www.natura2000.nl/index.php/profielen/vogelrichtlijnsorten>

Grote mantelmeeuw (*Larus marinus*) (A187)

1. Status

De grote mantelmeeuw is een soort van Annex II Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds. Het is een soort van de Rode Lijst en is gevoelig. Het is opgenomen in Meetnet broedvogels en in Meetnet watervogels (selectie Nederlandse soorten: Ministerie van EL&I) (selectie Nederlandse soorten¹: EL&I). Voor Natura 2000-gebieden op zee relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving

De grote mantelmeeuw (*Larus marinus*) is de grootste Europese meeuw en een van de grootste meeuwensoorten wereldwijd. Volwassen vogels hebben een volledig witte kop, lichaam en staart, en hebben diep-zwarte bovenzvleugels en mantel. Juveniele vogels hebben een bruin/wit verenkleed. Na ongeveer vijf jaar verkrijgen ze het volwassen kleed. Grote mantelmeeuwen zijn met hun zware lichaamsbouw en zware snavel en een spanwijdte van 144-166 cm een slag groter dan de kleine mantelmeeuw. Grote mantelmeeuwen hebben altijd roze poten, in tegenstelling tot kleine mantelmeeuwen die gele poten hebben als ze (bijna) volwassen zijn.

Grote mantelmeeuwen broeden solitair of in kleine kolonies op rots- en klifkusten en op eilanden. Nederland maakte tot voor kort geen deel uit van het broedgebied, maar de soort vestigde zich in 1993 voor het eerst in Nederland als broedvogel (Veerse Meer). Sindsdien zijn de aantallen broedvogels gestaag gegroeid; de meest recente schattingen komen op 60-70 paren (SOVON, 2018) en circa 100 paren (SOVON, 2019). De soort broedt in Nederland in het Deltagebied, in het Waddengebied en langs het IJsselmeer. Aan land is de grote mantelmeeuw in alle seizoenen vooral een kustbewoner, die echter in de hele westelijke en noordelijke helft van Nederland voorkomt, en langs de grote rivieren nog veel verder het binnenland in komt (SOVON, 2018). In tegenstelling tot de toename van het aantal broedparen, neemt het aantal in Nederland overwinterende grote mantelmeeuwen af. Het aantal overwinteraars in Nederland (exclusief het NCP) werd voor de jaren 2013-2015 geschat op 5.400-6.500 vogels; rond 1995 waren dit er nog circa 15.000 (SOVON, 2018; 2019). Langs de Nederlandse kust is de soort jaarrond aanwezig, maar schaars in de zomer. Veel vogels arriveren van juli tot november en al vroeg in de winter, in januari, beginnen de aantallen hier weer af te nemen. Zowel langs de Nederlandse kust als verder op zee (Bijlsma et al., 2001) zijn overzomeraars grotendeels (70%) onvolwassen en overwinteraars meest volwassen (75%).

De grote mantelmeeuw is het gehele jaar op het Nederlands Continentaal Plat (NCP) aanwezig in vrij klein aantal als zomergast en in groot aantal als overwinteraar. Grote mantelmeeuwen komen verspreid over de hele Nederlandse Noordzee in lage dichtheden voor, waarbij de meeste vogels worden aangetroffen binnen 100 km van de kust. Hogere dichtheden zijn geassocieerd met viskotters en offshore platforms, die veelvuldig worden gebruikt om op te rusten (Bijlsma et al., 2001). Gebieden met windmolens op zee worden niet gemeden, de fundaties van de turbines en transformatiestations in de parken worden ook gebruikt om te rusten (Leopold & Verdaat, 2018).

¹ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/grote-mantelmeeuw-larus-marinus>

Bijna volwassen grote mantelmeeuw (Larus marinus), geboren en geringd in zuid-Noorwegen, overwinterend in Nederland. Foto: Mardik Leopold.

2.2 Relatief belang binnen Europa

De wereldpopulatie grote mantelmeeuwen broedt in de noordelijke Atlantische Oceaan, merendeels (ca 60%) in Europa (Mitchell et al., 2004). De grootste aantallen broeden op IJsland, in Scandinavië en op de Britse Eilanden. Voor zover kan worden nagegaan bij deze soort, die zeer verspreid broedt, is de populatie sterk in omvang gegroeid in de periode 1930-1975, waarbij ook de verspreiding in noord- en zuidwaartse richting is uitgebreid. Meer recent lijkt de populatie stabiel, of licht afnemend, met daarbij grote lokale verschillen (BirdLife International, 2019). De meest recente (2015) schatting van de Europese populatiegrootte bedraagt 118.000-133.000 paren, overeenkomend met 237.000-266.000 volwassen individuen of 360.000-400.000 vogels in totaal. De omvang van de wereldpopulatie wordt geschat op 690.000-940.000 vogels (BirdLife International, 2019). Er worden geen verschillende biogeografische populaties onderscheiden. De Nederlandse (broed)populatie is een recente uitbreiding van het areaal van deze soort en is op Europese en wereldschaal nog zeer gering van omvang. Op het NCP zijn de aantallen in het broedseizoen ook relatief gering (circa 1.100 vogels, Camphuysen & Leopold, 1994). Vliegtuigtellingen laten voor grote mantelmeeuwen een wisselend beeld zien, doordat deze soort sterk geclusterd voorkomt rond vissersschepen. Op basis van recente vliegtuigtellingen werd geschat dat er in de nazomer (augustus) circa 2.000 vogels op het NCP (inclusief de kustzone) verbleven in 2014 (Fijn et al., 2015) en 340 in 2017 (Fijn et al., 2018). In februari waren dit respectievelijk 4.030 in 2015 en 17.050 in 2018. De eerdere sloopstellingen kwamen veel hoger uit, met een geschat aantal van 71.500 vogels in de winter op het NCP. Het beeld is dus sterk wisselend, vanwege de grote aantrekkingskracht die schepen (met name vissersschepen, maar mogelijk ook onderzoeksschepen) hebben op deze soort, maar overwintert naar schatting tot 19% van de Europese populatie op het NCP.

3. Instandhouding van de soort

Leefgebied

i. Beschrijving

Grote mantelmeeuwen zijn zeevogels, die zowel ver uit de kust voorkomen, als in kustwateren en aan land, grotendeels in de nabijheid van de kust. Grote mantelmeeuwen broeden langs allerlei

kusten, rotsachtig of zandig, kaal of begroeid, oceanisch of estuarien en zelfs enigszins landinwaarts, bijvoorbeeld in afgesloten zeearmen in Nederland en rond de Great Lakes in USA/Canada. De broedgebieden van de grote mantelmeeuw liggen in de noordelijke Atlantische Oceaan en haar randzeeën, van oostelijk Noord-Amerika en Groenland, via IJsland en Spitsbergen tot in Noordwest Rusland en zuidelijk via de oostelijke Oostzee en de Britse Eilanden tot in Noordwest Frankrijk. Broedt sinds 1993 ook in Nederland, meest op moeilijk bereikbare kunstmatige eilandjes en dammen, maar ook in kwelders.

De soort overwintert op zee en in kustgebieden, zuidwaarts tot Florida in het westen en de Canarische Eilanden en Noordwest Afrika in het oosten (BirdLife International, 2019).

De soort heeft een ruim verspreidingsgebied op zee, op de noordelijke Atlantische Oceaan en haar randzeeën. Dit areaal wordt geschat op 33.5 miljoen vierkante kilometer (BirdLife International, 2019).

Verspreidingsgebied op zee van grote mantelmeeuw (BirdLife International, 2019).

Grote mantelmeeuwen spenderen veel tijd op open zee en zijn daardoor gevoelig voor verontreiniging, zoals olievlekken. Grote mantelmeeuwen brengen echter relatief veel tijd door in de lucht, zoekend naar voedsel, rustend op windmolenfundaties en offshore platforms, en aan land, waardoor ze minder kwetsbaar zijn voor olievlekken op zee dan veel andere zeevogels. Door het eten van aas en afval, en door contact met zoet water is de soort wel kwetsbaar voor pathogenen, zoals botulisme en vogelgriep (Camphuysen, 1989; 2018; BirdLife International, 2019). Zoals voor alle zeevogels is vervuiling van de zee met giftige stoffen die zich in de voedselketen ophopen een bedreiging.

Grote mantelmeeuwen worden niet of nauwelijks verstoord door de aanwezigheid van windparken op zee (Leopold et al., 2013; Dierschke et al., 2016). Grote mantelmeeuwen gebruiken offshore windparken tegenwoordig zelfs om te rusten, en als uitvalsbasis voor foerageertochten op zee (Leopold & Verdaat, 2018). Hier staat echter wel tegenover dat er ook aanvaringssslachtoffers kunnen vallen (Bradbury et al., 2014; Leopold et al., 2015); de aantallen slachtoffers zijn volgens de meest recente modelberekeningen echter niet bedreigend voor de populatie (Gyimesi et al., 2018).

ii. Elementen leefgebied van belang voor de soort

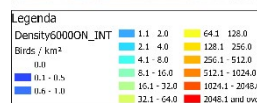
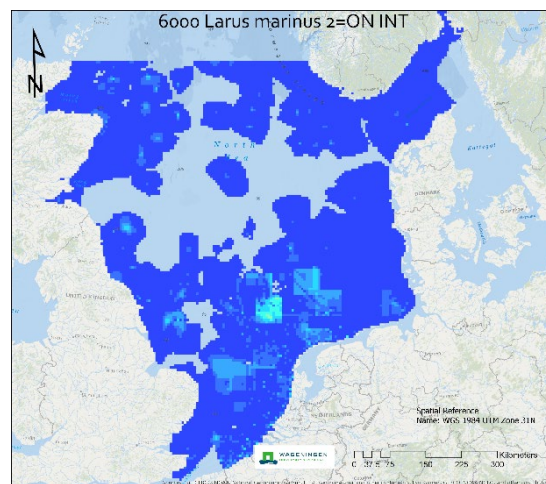
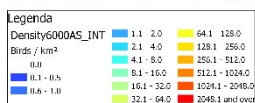
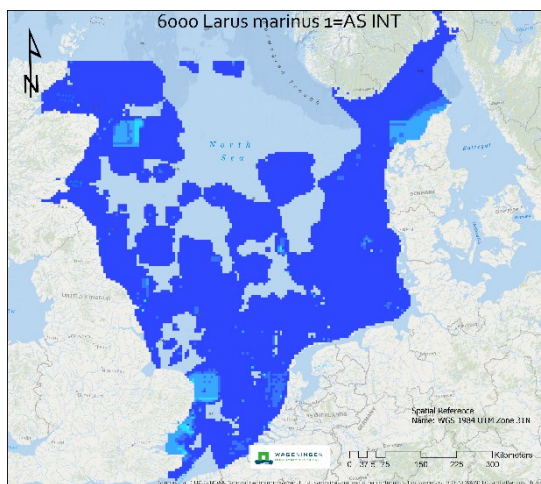
- Geen verontreiniging met drijvende olie, vet, of chemicaliën aangezien deze het verenkleed aantasten, waardoor de vogels hun isolatie verliezen en kunnen sterven aan onderkoeling.
- Een voldoende aanbod van voedsel, op zee vooral van vis.

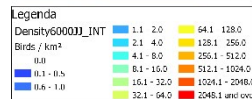
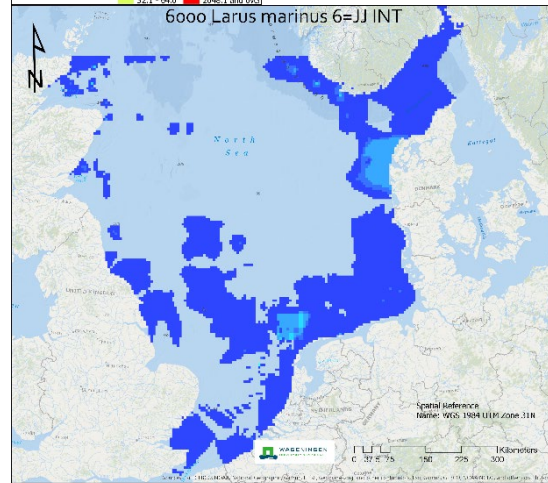
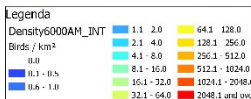
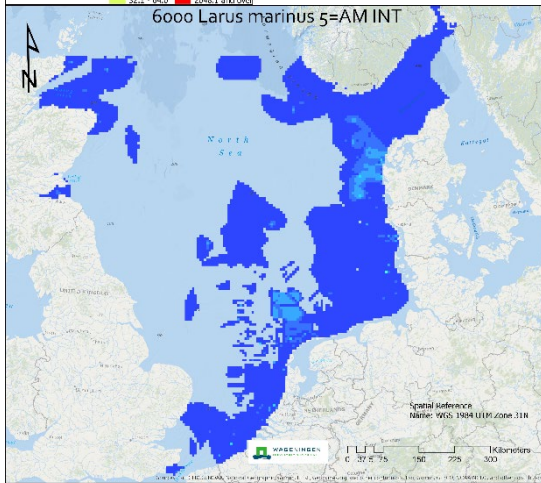
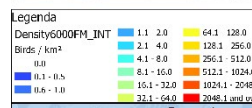
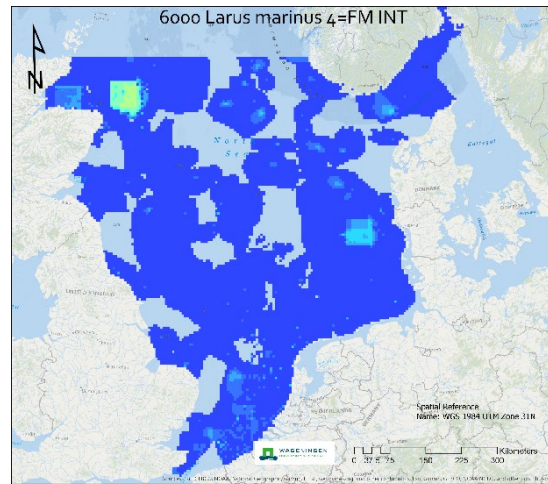
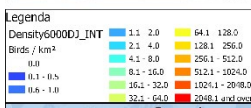
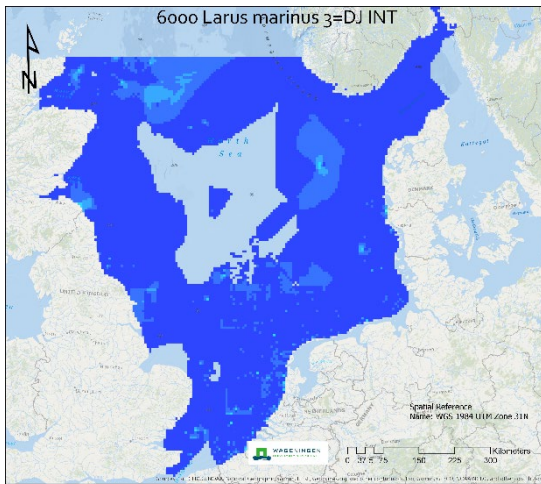
Voedsel

Grote mantelmeeuwen zoeken hun voedsel, bestaand uit een breed spectrum van dierlijk en plantaardig voedsel, te land, ter zee en in de lucht. Veel grote mantelmeeuwen leven (in het broedseizoen) in kolonies van andere zeevogels en eten daar vogels. Grote mantelmeeuwen kunnen niet diep onder water duiken. Toch wordt op zee vooral vis gegeten, die, levend of dood, aan het zeeoppervlak moet worden gevonden, of afgepakt wordt van andere zeevogels. Veel vis wordt achter vissersschepen bemachtigd, waarbij grote mantelmeeuwen in de volgwolk vogels de dominante meeuwensoort zijn, die alleen iets te duchten hebben van Jan-van-genten en grote jagers.

4. Huidig voorkomen

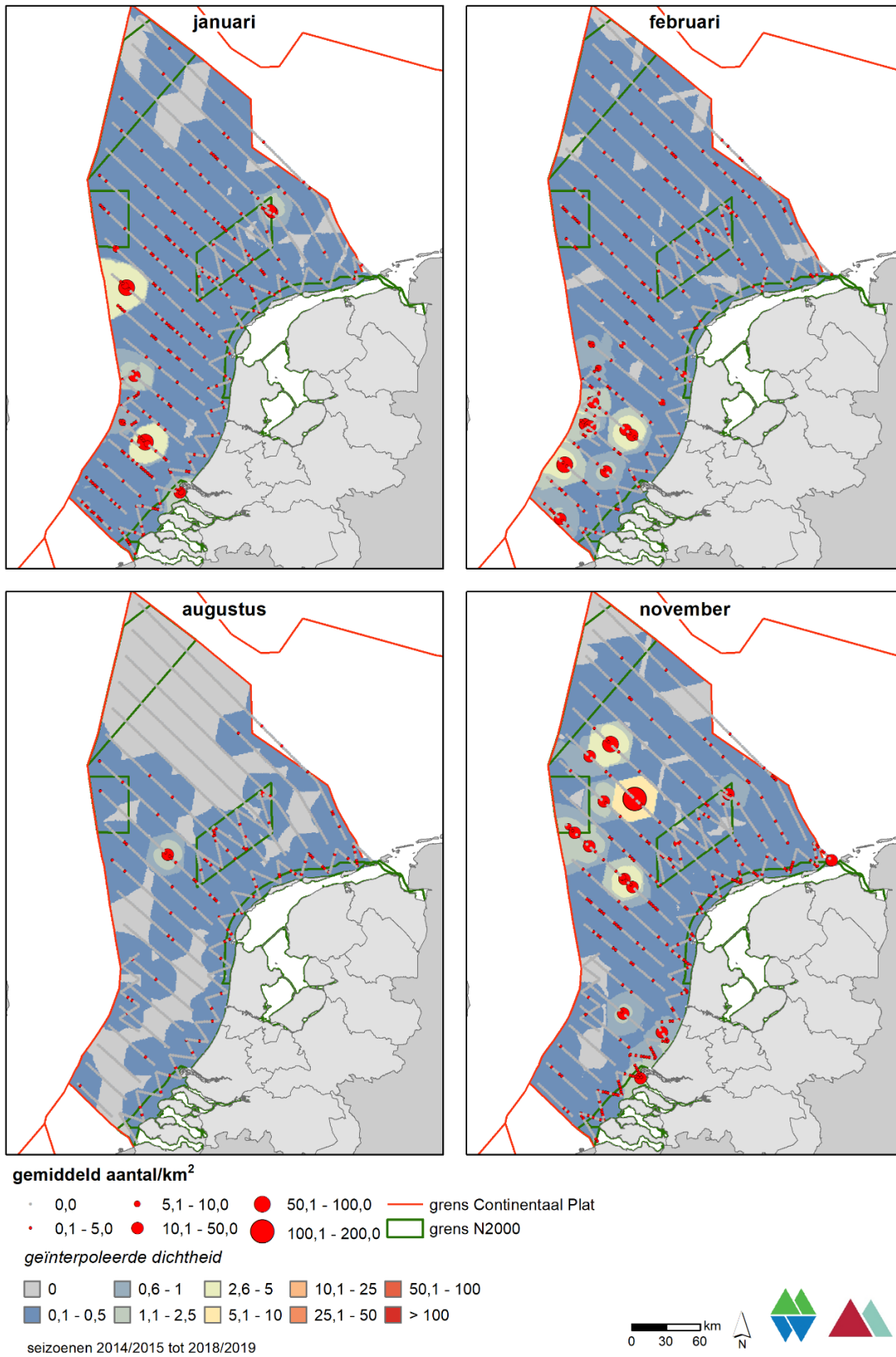
Grote mantelmeeuwen komen op de gehele Nederlandse Noordzee voor. Ze zijn het talrijkst in de herfst en in de winter en het minst talrijk in voorjaar en zomer. In de zomer bestaat een groot deel van de vogels op het NCP uit onvolwassen individuen. Na het broedseizoen zwermen ook de volwassen broedvogels van de Britse Eilanden, Faeröer, Denemarken en Scandinavië weer uit over zee, en veel van die vogels vliegen de Noordzee op (Leopold, 2017). De binnenkomst hier verloopt diffuus; er is eigenlijk nooit sprake van een sterke gerichte trek, althans deze wordt niet opgemerkt door zeetrekters langs de Nederlandse kust (Camphuysen & Van Dijk, 1983; Platteeuw et al., 1994). In de winter komen relatief hoge dichtheden voor op het zuidelijke NCP, in de noordelijke uitloper van Kanaalwater, in de (ruime) omgeving van de Bruine Bank, maar dit zal ook gerelateerd zijn aan de activiteiten van vissersschepen. Eerder uitgevoerde scheepstellingen lieten een verspreiding zien met verhoogde aantallen in een brede strook langs de kust; recentere vliegtuigtellingen laten juist een meer gelijkmatige verspreiding zien over het hele NCP, afgezien van de opvallende concentraties rond vissersschepen.

Verspreidingskaarten grote mantelmeeuw, per periode van twee maanden: van linksboven naar rechtsonder in augustus/september, oktober/november, december/januari, februari/maart, april/mei en juni/juli. De verschillende kleuren geven gemiddelde dichtheden weer, op basis van scheeps- en vliegtuigtellingen, 1991-2017. Kaarten: Wageningen Marine Research.

Grote Mantelmeeuw *Great Black-backed Gull*

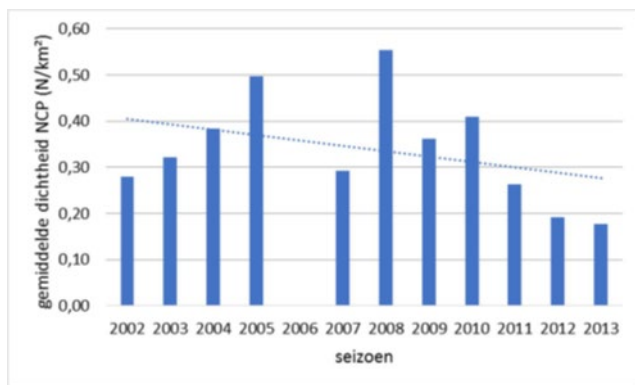
Verspreidingskaarten grote mantelmeeuw, voor vier perioden (de huidige MWTL tellingen), voor de periode augustus 2014 - februari 2019. Gemiddelde dichtheden (n/km^2), voor 2,5 km lange deeltransecten, berekend met behulp van de Effective Strip Width, dus rekening houdend met vogels die zijn gemist. Kaarten: Bureau Waardenburg//Delta Project Management.

Trends en ontwikkelingen

Breedende grote mantelmeeuwen komen in een zeer groot areaal voor, vaak in lage dichtheden, waardoor ze niet eenvoudig dekkend zijn te inventariseren (BirdLife International, 2019). Hierdoor zijn globale trends in aantallen broedvogels nauwelijks betrouwbaar vast te stellen. Enkele individuele kolonies worden wel gevolgd en deze laten een wisselend beeld zien doordat lokale omstandigheden vaak van grote invloed zijn. Over het algemeen lijkt de soort de laatste decennia een afname in aantallen te laten zien (BirdLife International, 2019). Een verdere afname van de hoeveelheid discards op de Noordzee zal de soort hier ook verder onder druk zetten (Bicknell et al., 2013; Burger et al., 2018). Circa 250.000 grote mantelmeeuwen zouden in de Noordzee kunnen overleven op discards alleen (Garthe et al., 1996). De hoeveelheden discards lopen echter terug en de samenstelling verandert ook in ongunstige zin: van overwegend rondvis naar steeds meer platvis (Heath & Cook, 2015). Grote mantelmeeuwen zijn relatief dominant onder de zeevogels achter vissersschepen (Camphuysen et al., 1995) en kunnen ook terugvallen op hun natuurlijke dieet, maar vooralsnog vormen discards een zeer belangrijke voedselbron. In Denemarken wordt nog op grote mantelmeeuwen gejaagd (Bregnballe et al., 2006) en in sommige Britse kolonies heeft de soort te lijden onder predatie van ingevoerde nertsen (Mitchell et al., 2004; BirdLife International, 2019).

Grote mantelmeeuwen broeden verspreid langs de kusten van Noordwest Europa en Noordoost Amerika. De aantallen in Europa werden in 2004 geschat op ca 100.000-110.000 broedparen; de wereldpopulatie op 170.000-180.000 paar (1999; Mitchell et al., 2004). In 2015 broedden er in Europa 118.000-133.000 paren, (equivalent: 237.000-266.000 volwassen vogels of 360.000-400.000 vogels in totaal) en wereldwijd waren er toen 690.000-940.000 vogels (BirdLife International, 2019). BirdLife International waarschuwt voor een dalende omvang van diverse kolonies rond de Noordzee en wijst ook op afnemende aantallen op de Noordzee zelf, die echter vooral verband lijken te houden met een veranderend verspreidingspatroon van de soort (Markones et al., 2015). Gezien het grote verspreidingsgebied en de grote populatieomvang staat de soort te boek als niet bedreigd / veilig (*Least Concern*) (BirdLife International, 2019).

In Nederland was aanvankelijk sprake van een toename in aantallen grote mantelmeeuwen op zee, maar inmiddels is hier meer recent ook een afname zichtbaar in de lange reeks van vliegtuigtellingen (Arts, 2015).

Gemiddelde voorspelde dichtheid (op basis van de MWTL-vliegtuigtellingen) van de grote mantelmeeuw in de periode oktober-maart op het NCP in de seizoenen 2002 - 2013 (2006: onvolledige tellingen). Bron: Arts (2015).

5. Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

6. Bronnen

- Arts, F.A., 2015. Trends en verspreiding van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat 1991 – 2013. Rapport RWS Waterdienst BM 15.05.
- Bicknell, A.W.J., D. Oro, C.J. Camphuysen & S.C. Votier, 2013. Potential consequences of discard reform for seabird communities. *Journal of Applied Ecology* 2013. doi: 10.1111/1365-2664.12072, 10p.
- BirdLife International, 2019. Species factsheet: Great Black-backed Gull *Larus marinus*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 17/10/2019.

- Bradbury, G., M. Trinder, B. Furness, A.N. Banks, R.W.G. Caldow & D. Hume, 2014. Mapping Seabird Sensitivity to Offshore Wind Farms. *PLoS one* 9(9): e106366.
- Bregnballe, T., H. Noer, T.K. Christensen, P. Clausen, T. Asferg, A.D. Fox & S. Delany, 2006. Sustainable hunting of migratory waterbirds: the Danish approach. In: G. Boere, C. Galbraith and D. Stroud (eds), *Waterbirds around the world*, pp. 854-860. The Stationery Office, Edinburgh, U.K.
- Burger, J., M. Gochfeld, G.M. Kirwan, D.A. Christie & E.F.J. Garcia, 2018. Great Black-backed Gull (*Larus marinus*). Barcelona Available at: <http://www.hbw.com/node/53974>.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. *Avifauna van Nederland II - Algemene en schaarse Vogels van Nederland*. GMB Uitgeverij/KNNV, Haarlem/Utrecht.
- Camphuysen, C.J. & J. van Dijk, 1983. Zee-en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79. *Limosa* 56(3): 81-230.
- Camphuysen, C.J., 1989. Beached bird surveys in the Netherlands, 1915-1988; Seabird mortality in the southern North Sea since the early days of oil pollution. Techn. rapport Vogelbescherming 1, Werkgroep Noordzee, Amsterdam 322p.
- Camphuysen, C.J., 2018. Monitoring and assessment of the proportion of oiled common guillemots in The Netherlands: annual update, winter 2016/17, with a preview into 2017/2018. Rapport 2018-04, RWS Centrale Informatievoorziening BM 18.06, Mei 2017. Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Texel.
- Camphuysen, C.J. & M.F. Leopold, 1994. Atlas of seabirds in the southern North Sea. IBN Research report 94/6, NIOZ Report 1994-8, Institute for Forestry and Nature Research, Netherlands Institute for Sea Research and Dutch Seabird Group, Texel.
- Camphuysen, C.J., B. Calvo, J. Durinck, K. Ensor, A. Follestad, R.W. Furness, S. Garthe, G. Leaper, H. Skov, M.L. Tasker & C.J.N. Winter, 1995. Consumption of discards by seabirds in the North Sea. Final report to the European Commission, study contr. BIOECO/93/10, NIOZ-Rapport 1995-5, Netherlands Institute for Sea Research, Texel, 260p.
- Dierschke, V., R.W. Furness & S. Garthe, 2016. Seabirds and offshore wind farms in European waters: Avoidance and attraction. *Biological Conservation* 202: 59-68.
- Fijn, R.C., F.A. Arts, J.W. de Jong, M.P. Collier, B.W.R. Engels, M. Hoekstein, R.-J. Jonkvorst, S. Lilipaly, P.A. Wolf, A. Gyimesi. & M.J.M. Poot, 2015. Verspreiding en abundantie van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2014-2015. Bureau Waardenburg Rapport nr. 15-179, Culemborg.
- Fijn, R.C., F.A. Arts, J.W. de Jong, D. Beuker, E.L. Bravo Rebolledo, B.W.R. Engels, M. Hoekstein, R.-J. Jonkvorst, S. Lilipaly, M. Sluijter, K.D. van Straalen & P.A. Wolf, 2018. Verspreiding en abundantie van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2017-2018. Bureau Waardenburg Rapportnr. 18-319. Bureau Waardenburg, Culemborg. RWS-Centrale Informatievoorziening BM 18.28.
- Garthe, S., C.J. Camphuysen & R.W. Furness, 1996. Amounts of discards by commercial fisheries and their significance as food for seabirds in the North Sea. *Mar. Ecol. Prog. Ser.* 136: 1-11.
- Gyimesi, A., J.W. de Jong, A. Potiek & E.L. Bravo Rebolledo, 2018. Actualisatie van KEC vogelaanvaring berekeningen volgens Routekaart 2030. Rapportnr. 18-290. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Heath, M.R. & R.M. Cook, 2015. Hind-casting the quantity and composition of discards by mixed demersal fisheries in the North Sea. *PLoS ONE*, 10(3), e0117078.578 <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0117078>
- Leopold, M.F., 2017. Seabirds? What seabirds? An exploratory study into the origin of seabirds visiting the SE North Sea and their survival bottlenecks. Wageningen Marine Research report C046/17.
- Leopold, M.F., R. van Bemmelen & A. Zuur, 2013. Responses of local birds to the offshore wind farms PAWP and OWEZ off the Dutch mainland coast. IMARES report Report number C151/12.
- Leopold M.F., Booman M., Collier M.P., Davaasuren N., Fijn R.C., Gyimesi A., de Jong J., Jongbloed R.H., Jonge Poerink B., Kleyheeg-Hartman J., Krijgsveld K.L., Lagerveld S., Lensink R., Poot M.J.M. van der Wal J.T. & Scholl M. 2015. A first approach to deal with cumulative effects on birds and bats of offshore wind farms and other human activities in the Southern North Sea. IMARES Report C166/14.
- Leopold, M. & H. Verdaat, 2018. Reacties zeevogels in windparken bij doorvaart. Wageningen University & Research rapport C024/18.
- Markones, N., N. Guse, K. Borkenhagen, H. Schwemmer & S. Garthe, 2015. Seevogel-Monitoring 2014 in der deutschen AWZ von Nord- und Ostsee. Bundesamt für Naturschutz. <https://www.bfn.de/fileadmin/BfN/meeresundkuestenschutz/Dokumente/Berichte-zum-Monitoring/BfN-Monitoring-Seevogel-2014-2015-barrierefrei.pdf>
- Mitchell, P.I., S.F. Newton, N. Ratcliffe, T.E. Dunn, 2004. *Seabird populations of Britain and Ireland*. Christopher Helm, London.

- Platteeuw, M., N.F. van der Ham & J.E. den Ouden, 1994. Zeetrekellingen in Nederland in de jaren tachtig. Sula 8 (1/2, special issue): 1-203.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Tweede druk, Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2019. Grote mantelmeeuw.
<https://www.sovon.nl/nl/soort/6000>